

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (třetího senátu)

20. března 2025 *

„Řízení o předběžné otázce – Prostor svobody, bezpečnosti a práva – Justiční spolupráce v občanských věcech – Posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky – Nařízení (EU) č. 1259/2010 – Článek 8 písm. a) a b) – Pojem ‚obvyklé bydliště‘ manželů – Postavení jednoho z manželů jako diplomatického zástupce – Vídeňská úmluva o diplomatických stycích“

Ve věci C-61/24 [Lindenbaumer]ⁱ,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná na základě článku 267 SFEU rozhodnutím Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr, Německo) ze dne 20. prosince 2023, došlým Soudnímu dvoru dne 29. ledna 2024, v řízení

DL

proti

PQ,

SOUDNÍ DVŮR (třetí senát),

ve složení: C. Lycourgos, předseda senátu, S. Rodin, N. Piçarra, O. Spineanu-Matei (zpravodajka) a N. Fenger, soudci,

generální advokát: M. Campos Sánchez-Bordona,

za soudní kancelář: A. Calot Escobar, vedoucí,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření, která předložili:

- za PQ: V. O. G. Vorwerk, Rechtsanwalt,
- za německou vládu: J. Möller a M. Hellmann, jakož i J. Simon, jako zmocněnci,
- za řeckou vládu: G. Karipsiadis a T. Papadopoulou, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: němčina.

ⁱ Název projednávané věci je fiktivní. Neodpovídá skutečnému jménu žádné ze zúčastněných stran.

- za finskou vládu: H. Leppo, jako zmocněnkyně,
- za Evropskou komisi: C. Vollrath a W. Wils, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 8 písm. a) a b) nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky (Úř. věst. 2010, L 343, s. 10).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi DL a PQ ve věci určení práva rozhodného pro jejich rozvod.

Právní rámec

Mezinárodní právo

- 3 Článek 31 odst. 1 Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích, která byla uzavřena ve Vídni dne 18. dubna 1961 a vstoupila v platnost dne 24. dubna 1964 (*Recueil des traités des Nations unies*, sv. 500, s. 95, dále jen „Vídeňská úmluva“), stanoví:

„Diplomatický zástupce je vyňat z trestní jurisdikce přijímajícího státu. Je rovněž vyňat z jeho jurisdikce civilní a správní, s výjimkou případů, že jde:

- a) o žalobu věcnou týkající se soukromé nemovitosti na území přijímajícího státu, ledaže ji vlastní v zastoupení vysílajícího státu pro účely mise;
 - b) o žalobu týkající se dědictví, v němž je diplomatický zástupce vykonavatelem poslední vůle, správcem dědictví, dědicem nebo odkazovníkem jako soukromá osoba, a nikoliv jako zmocněnec vysílajícího státu;
 - c) o žalobu týkající se jakéhokoliv svobodného povolání nebo obchodní činnosti, jež diplomatický zástupce vykonává v přijímajícím státě vedle svých úředních funkcí.“
- 4 Článek 37 odst. 1 této úmluvy stanoví:
„Členové rodiny diplomatického zástupce, tvořící součást jeho domácnosti, požívají, nejsou-li občany přijímajícího státu, výsad a imunit zmíněných v člancích 29 až 36.“

Unijní právo

Narizení č. 1259/2010

5 V bodech 9, 10, 14, 21 a 29 odůvodnění nařízení č. 1259/2010 se uvádí:

- „(9) Toto nařízení by mělo vytvořit jasný a soudržný právní rámec v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky v zúčastněných členských státech, poskytnout občanům vhodná řešení, pokud jde o právní jistotu, předvídatelnost a pružnost, a zabránit situacím, kdy jeden z manželů požádá o rozvod dříve než ten druhý kvůli tomu, aby se řízení řídilo určitým právem, které považuje za vhodnější pro ochranu svých zájmů.
- (10) Oblast věcné působnosti a ustanovení tohoto nařízení by měly být slučitelné s nařízením [Rady] (ES) č. 2201/2003 [ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (Úř. věst. 2003 L338, s. 1)]. Toto nařízení by se však nemělo vztahovat na prohlášení manželství za neplatné.

Toto nařízení by se mělo vztahovat pouze na zrušení nebo uvolnění manželského svazku. Právo stanovené kolizními normami tohoto nařízení by se mělo vztahovat na důvody k rozvodu a rozluce.

Předběžné otázky, jako je právní způsobilost a platnost manželství, a otázky, jako jsou majetkové důsledky rozvodu nebo rozluky, jméno, rodičovská odpovědnost, vyživovací povinnosti nebo případná jiná dodatečná opatření, by měly být stanoveny kolizními normami platnými v daném zúčastněném členském státě.

[...]

- (14) Aby se manželům poskytla možnost zvolit rozhodné právo, k němuž mají úzkou vazbu, nebo, neučiní-li volbu, aby se toto právo použilo na jejich rozvod nebo rozluky, mělo by se toto právo použít i v případě, že není právem zúčastněného členského státu. [...]

[...]

- (21) Pro případ, že nedojde k volbě rozhodného práva, a v zájmu zaručení právní jistoty a předvídatelnosti a zabránění tomu, aby jeden z manželů požádal o rozvod dříve než ten druhý kvůli tomu, aby se řízení řídilo určitým právem, které považuje za vhodnější pro ochranu svých zájmů, by toto nařízení mělo stanovit harmonizované kolizní normy na základě žebříčku hraničních určovatelů založených na existenci úzké vazby mezi manželi a dotyčným právem. Tyto hraniční určovatele by měly být vybrány tak, aby zajistily, že řízení ve věcech rozvodu nebo rozluky se řídí právem, k němuž mají manželé úzkou vazbu.

[...]

- (29) Jelikož cílů tohoto nařízení, totiž posílení právní jistoty, předvídatelnosti a pružnosti v mezinárodních řízeních v manželských věcech, a tudíž usnadnění volného pohybu osob uvnitř Unie, nemůže být uspokojivě dosaženo členskými státy, a může jich být proto z důvodu rozsahu a účinků tohoto nařízení lépe dosaženo na úrovni Unie, může Unie přijmout opatření, případně v rámci posílené spolupráce, v souladu se zásadou subsidiarity

stanovenou v článku 5 Smlouvy o Evropské unii. V souladu se zásadou proporcionality stanovenou v uvedeném článku nepřekračuje toto nařízení rámec toho, co je k dosažení těchto cílů nezbytné.“

- 6 Článek 5 odst. 1 tohoto nařízení, nadepsaný „Volba rozhodného práva stranami“, stanoví:
- „Manželé se mohou dohodnout, že si pro rozvod a rozluky zvolí rozhodné právo, jedná-li se o některé z následujících práv:
- a) právo státu, v němž mají manželé v době uzavření dohody obvyklé bydliště, nebo
 - b) právo státu, v němž měli manželé poslední obvyklé bydliště, pokud zde v době uzavření dohody jeden z nich ještě bydlí, nebo
 - c) právo státu, jehož je jeden z manželů v době uzavření dohody státním příslušníkem, nebo
 - d) právo místa soudu.“
- 7 Článek 8 uvedeného nařízení, nadepsaný „Rozhodné právo v případě, že je strany nezvolí“, stanoví:
- „V případě, že nedojde k volbě podle článku 5, řídí se rozvod a rozluka právem státu:
- a) v němž mají manželé obvyklé bydliště v okamžiku zahájení řízení u soudu, nebo popřípadě
 - b) v němž měli manželé poslední obvyklé bydliště, pokud k ukončení pobytu nedošlo dříve než rok před zahájením řízení u soudu a jeden z manželů v tomto státě pobývá ještě v okamžiku zahájení řízení u soudu, nebo popřípadě
 - c) jehož státní příslušnost mají oba manželé v okamžiku zahájení řízení u soudu, nebo popřípadě
 - d) u jehož soudu bylo zahájeno řízení.“

Nařízení č. 2201/2003

- 8 Nařízení č. 2201/2003 bylo s účinností od 1. srpna 2022 zrušeno nařízením Rady (EU) 2019/1111 ze dne 25. června 2019 o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí (Úř. věst. 2019, L 178, s. 1), které v čl. 100 odst. 1 stanoví, že se vztahuje pouze na zahájená soudní řízení, veřejné listiny vyhotovené nebo registrované a na registrované dohody od 1. srpna 2022.
- 9 Článek 3 nařízení č. 2201/2003, nadepsaný „Obecná příslušnost“, v odst. 1 písm. a) stanovil:
- „Ve věcech týkajících se rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné jsou příslušné soudy toho členského státu,
- a) na jehož území
 - mají manželé obvyklé bydliště, nebo

- měli manželé poslední společné obvyklé bydliště, pokud zde jeden z nich ještě bydlí, nebo
- má odpůrce bydliště, nebo
- v případě společného návrhu na zahájení řízení má alespoň jeden z manželů obvyklé bydliště, nebo
- má navrhovatel obvyklé bydliště, v němž bydlel nejméně jeden rok bezprostředně před podáním návrhu na zahájení řízení, nebo
- má navrhovatel obvyklé bydliště, v němž bydlel nejméně šest měsíců bezprostředně před podáním návrhu na zahájení řízení, a zároveň je buď státním příslušníkem tohoto členského státu, nebo, v případě Spojeného království a Irska, zde má ‚domicil‘ “

Německé právo

Uvozující zákon k občanskému zákoníku

- 10 Článek 17 odst. 4 Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (uvozující zákon k občanskému zákoníku) ze dne 21. září 1994 (BGBl. 1994 I, s. 2494, a oprava BGBl. 1997 I, s. 1061), ve znění použitelném v době rozhodné z hlediska skutkového stavu v původním řízení, stanoví:

„Vypořádání nabytých nároků na důchodové zajištění se řídí právem rozhodným pro rozvod manželství podle nařízení [...] č. 1259/2010; provede se pouze tehdy, pokud je podle tohoto nařízení rozhodné německé právo a pokud jej stanoví právo jednoho ze států, jejichž občany jsou manželé v okamžiku podání návrhu na rozvod. V ostatních případech se vypořádání nabytých nároků na důchodové zajištění provede na návrh manželů podle německého práva, jestliže jeden z manželů získal během manželství nároky u tuzemského poskytovatele důchodového zajištění, pokud provedení vypořádání nabytých nároků na důchodové zajištění není zejména s ohledem na oboustranné ekonomické poměry během celé doby manželství nespravedlivé.“

Zákon o řízeních v rodinných věcech a o soudní pravomoci v nesporných řízeních

- 11 Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (zákon o řízeních v rodinných věcech a o soudní pravomoci v nesporných řízeních) ze dne 17. prosince 2008 (BGBl. 2008 I, s. 2586), ve znění použitelném na spor v původním řízení, v § 137 stanoví:

„(1) Rozvod a otázky související s rozvodem musí být projednány a rozhodnuty společně [...]

(2) Otázkami souvisejícími s rozvodem jsou:

1. otázky související s vypořádáním nabytých nároků na důchodové zajištění,

[...]“

- 12 Ustanovení § 142 odst. 1 první věty zákona o řízeních v rodinných věcech a o soudní pravomoci v nesporných řízeních, ve znění použitelném na spor v původním řízení, zní následovně:

„V případě rozvodu musí být o všech rodinných záležitostech týkajících se rozvodu rozhodnuto jediným rozhodnutím.“

Spor v původním řízení a předběžná otázka

- 13 DL a PQ jsou němečtí státní příslušníci, kteří v roce 1989 uzavřeli manželství. Z tohoto svazku se narodily dvě nyní již plnoleté děti. V roce 2006 si manželé pronajali byt v Berlíně (Německo), ve kterém společně žili po dobu více než deseti let (dále jen „rodinný byt“).
- 14 V červnu 2017 se tento manželský pár, poté, co byl PQ vyslán na německé velvyslanectví ve Stockholmu (Švédsko), přestěhoval do Švédska. Při této příležitosti manželé učinili v souladu s povinností, kterou německé právo ukládá úředníkům vyslaným do zahraničí, prohlášení, v němž uvedli, že ukončují pobyt v Německu.
- 15 V září 2019 se manželé přestěhovali do Moskvy (Rusko) do bytu, který se nachází v komplexu budov německého velvyslanectví, v němž PQ, který na rozdíl od DL ovládá ruský jazyk, pracoval jako rada na velvyslanectví. DL byla jako rodinný příslušník spolupracovníka velvyslanectví rovněž prohlášena za osobu s pobytem v tomto bytě a byl jí vydán diplomatický pas. Vozidlo DL bylo zaregistrováno v Rusku.
- 16 Za účelem budoucího návratu do Německa si manželé ponechali svůj rodinný byt, v němž od září 2019 bydlí jedno z jejich dětí. Některé místnosti v tomto bytě byly pronajaty na základě smluv, jejichž platnost skončila v květnu a v červnu 2020.
- 17 V lednu 2020 se DL vrátila do Berlína, aby zde podstoupila chirurgický zákrok, a až do února 2021 bydlela v rodinném bytě. PQ v průběhu srpna a září 2020 rovněž přicestoval do Berlína a bydlel v tomto bytě, manželé se zde přitom v tomto období setkávali s přáteli. Svátky na konci roku strávil PQ spolu s jedním ze svých dětí v Koblenci (Německo).
- 18 Dne 26. února 2021 se DL vrátila do Moskvy do bytu, který je součástí německého velvyslanectví. Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že podle PQ manželé dne 17. března 2021 informovali své děti o záměru nechat se rozvést, a že DL během svého pobytu v Moskvě uložila v jedné místnosti tohoto bytu věci, které si přála odvést do Berlína.
- 19 Dne 23. května 2021 se DL vrátila do Berlína a v současnosti žije v rodinném bytě, zatímco PQ nadále žije v bytě, který je součástí německého velvyslanectví v Moskvě.
- 20 Dne 8. července 2021 podal PQ návrh na rozvod k Amtsgericht (okresní soud, Německo), v němž tvrdil, že od ledna 2020 žije odděleně od DL a odloučení se stalo nezvratným v březnu 2021, tedy v měsíci, kdy DL krátce pobývala v Moskvě.
- 21 DL proti tomuto návrhu namítla, že k odloučení manželů došlo nejdříve v květnu 2021, kdy se vrátila do Berlína. Až do tohoto data se podílela na vedení společné domácnosti v Moskvě. DL upřesnila, že důvodem jejího pobytu v Berlíně od 15. ledna 2020 do 26. února 2021 byl její zdravotní stav a omezení pohybu v důsledku pandemie covidu-19, a že návrat do Moskvy proto před 26. únorem 2021 nebyl možný.

- 22 Usnesením ze dne 26. ledna 2022 Amtsgericht (okresní soud) uvedený návrh zamítl s odůvodněním, že neuplynulo období jednoho roku odloučení vyžadované německým právem a neexistují dostatečně závažné důvody k okamžitému rozvodu manželství.
- 23 PQ podal proti tomuto usnesení odvolání ke Kammergericht (Vrchní zemský soud, Německo). Tento soud manželství rozvedl podle ruského práva, které podle čl. 8 písm. b) nařízení č. 1259/2010 považoval za rozhodné právo. V této souvislosti uvedený soud konstatoval, že „obvyklé bydliště“ PQ ve smyslu tohoto článku se nachází v Moskvě a bydliště DL v tomto městě skončilo až jejím odjezdem do Německa, tedy dne 23. května 2021, to znamená méně než jeden rok před podáním žaloby k Amtsgericht (okresní soud) dne 8. července 2021.
- 24 DL podala proti tomuto rozhodnutí Kammergericht (Vrchní zemský soud) kasační opravný prostředek k Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr, Německo), který je předkládajícím soudem, ve kterém se domáhá, aby bylo manželství rozvedeno podle německého práva a aby bylo současně *ex offico* rozhodnuto o vypořádání nároků na důchodové zajištění nabytých během manželství.
- 25 Předkládající soud upřesňuje, že podle německého práva se vypořádání nároků na důchodové zajištění nabytých během manželství řídí právem rozhodným pro rozvod, které se určí podle nařízení č. 1259/2010. Pokud by se na rozvod dotčený ve věci v původním řízení vztahovalo ruské právo, manželství by bylo nutno rozvést na základě vzájemné dohody, aniž by se zjišťovaly důvody rozvodu, a uvedené vypořádání by podle § 17 odst. 4 druhé věty uvozujiícího zákona k občanskému zákoníku, ve znění použitelném na spor v původním řízení, bylo nutno provést na návrh jednoho z manželů. Pokud by naopak bylo nutno použít německé právo, bylo by nutno konstatovat rozvrat manželství, protože manželé spolu již déle než rok nežijí. V takovémto případě by se uvedené vypořádání provedlo *ex offico* v rámci společného projednání rozvodu a otázek, které s ním souvisí.
- 26 Uvedený soud tvrdí, že opodstatněnost kasačního opravného prostředku, který mu byl předložen, závisí na odpovědi na otázku, zda Kammergericht (Vrchní zemský soud), který je podle čl. 3 odst. 1 písm. a) nařízení č. 2201/2003 příslušný rozhodnout o rozvodu dotčeném ve věci v původním řízení správně rozhodl, že rozhodným právem pro tento rozvod je vzhledem k tomu, že si manželé až do ukončení ústní části řízení v prvním stupni rozhodné právo nezvolili, podle čl. 8 písm. b) nařízení č. 1259/2010 ruské právo.
- 27 DL před předkládajícím soudem tvrdí, že profesní postavení PQ brání tomu, aby byla konstatována existence „obvyklého bydliště“ manželů v Rusku. DL upřesňuje, že jejich pobyt v Moskvě nebyl důsledkem záměrné volby, ale byl veden výlučně profesními důvody souvisejícími s vysláním PQ na německé velvyslanectví v Moskvě, a dále, že i když nebyl plánován na dobu určitou, byl ze své podstaty dočasný, protože manželé měli v úmyslu se poté, co skončí funkce PQ na tomto velvyslanectví, vrátit do Německa, kde si ponechali rodinný byt a zachovávali úzké vazby s touto zemí. DL kromě toho uvádí, že ze statutárních důvodů byla nucena, stejně jako PQ, usadit se v bytě, který je součástí komplexu budov uvedeného velvyslanectví, a že tedy žili *de facto* v „německé enklávě“, což relativizuje význam jejich fyzické přítomnosti v Rusku.
- 28 PQ uvádí, že diplomatictí zástupci, kteří jsou podle čl. 31 odst. 1 Vídeňské úmluvy vyňati z občanskoprávní jurisdikce přijímajícího státu, nemohou ve věci rozvodu podléhat právu státu, do něhož jsou vysláni.

- 29 V této souvislosti si předkládající soud klade otázku, která kritéria jsou relevantní pro určení „obvyklého bydliště“ manželů ve smyslu čl. 8 písm. a) a b) nařízení č. 1259/2010, a konkrétně, zda je relevantní vyslání jednoho z manželů jako diplomatického zástupce do přijímajícího státu. Tento soud tvrdí, že pokud by skutečnosti uváděné účastníky původního řízení měly být zohledněny v rámci celkového posouzení, obvyklé bydliště manželů by nemohlo být určeno v Rusku. Uvedený soud uvádí, že je rovněž nezbytné určit, zda určení obvyklého bydliště v určitém státě vyžaduje fyzickou přítomnost manželů po určitou dobu a konstatování určitého stupně sociální a rodinné integrace v dotyčném státě.
- 30 Předkládající soud upřesňuje, že v německé právní literatuře probíhá diskuse o definici pojmu „obvyklé bydliště“ ve smyslu čl. 8 písm. a) a b) nařízení č. 1259/2010. Část právní literatury, jejíž stanovisko sdílí Kammergericht (Vrchní zemský soud), zastává na základě znění bodu 10 odůvodnění nařízení č. 1259/2010 výklad, který odpovídá výkladu téhož pojmu uvedeného v nařízení č. 2201/2003.
- 31 Jiná část právní literatury má za to, že neexistuje úplná shoda mezi definicemi pojmu „obvyklé bydliště“ uvedenými v nařízení č. 1259/2010 a nařízení č. 2201/2003, protože první z nich pro účely vymezení tohoto pojmu vyžaduje užší vazbu na stát bydliště než druhý, jehož cílem je obecně poskytnout navrhovateli možnost volby mezi několika příslušnými soudy.
- 32 Podle předkládajícího soudu nelze vyloučit, že pojem „obvyklé bydliště“, který je uveden v nařízení č. 1259/2010 a nařízení č. 2201/2003, by mohl být v každém z těchto nařízení vykládán odlišně, protože z bodů 14 a 21 odůvodnění nařízení č. 1259/2010 vyplývá, že tento pojem předpokládá existenci úzké vazby mezi manželi a rozhodným právem, což může znamenat vyšší stupeň sociální a rodinné integrace v dotyčném státě, než vyžaduje nařízení č. 2201/2003.
- 33 Za těchto podmínek se Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Podle jakých kritérií se určí obvyklé bydliště manželů ve smyslu čl. 8 písm. a) a b) nařízení [č. 1259/2010], zejména:

- má vyslání diplomata vliv na domněnku obvyklého bydliště v přijímacím státě, nebo jí dokonce brání?
- musí fyzická přítomnost manželů v určitém státě trvat určitou dobu a až poté lze mít za to, že v tomto státě došlo k založení obvyklého bydliště?
- předpokládá založení obvyklého bydliště určitou míru sociální a rodinné integrace v dotčeném státě?“

K předběžné otázce

- 34 Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 8 písm. a) a b) nařízení č. 1259/2010 musí být vykládán v tom smyslu, že pro účely určení „obvyklého bydliště“ manželů ve smyslu tohoto ustanovení představují skutečnosti, jako je vyslání jednoho z manželů do jiného státu jako diplomatického zástupce, doba fyzické přítomnosti manželů v tomto státě, jakož i míra sociální a rodinné integrace v tomto státě, relevantní, nebo dokonce rozhodující skutečnosti.

- 35 Pokud jde zaprvé o výklad pojmu „obvyklé bydliště“ ve smyslu čl. 8 písm. a) a b) nařízení č. 1259/2010, je třeba poznamenat, jak je uvedeno v bodě 21 odůvodnění tohoto nařízení, že toto nařízení stanoví v případě neexistence volby rozhodného práva pro rozvod manželů v souladu s článkem 5 uvedeného nařízení harmonizované kolizní normy na základě žebříčku hraničních určovatелů založených na existenci úzké vazby mezi manželi a dotyčným právem.
- 36 Článek 8 písm. a) a b) nařízení č. 1259/2010 stanoví, že rozvod a rozluka se řídí právem státu, v němž mají manželé „obvyklé bydliště“ v okamžiku zahájení řízení u soudu, nebo popřípadě, v němž měli poslední „obvyklé bydliště“, pokud k ukončení pobytu nedošlo dříve než rok před zahájením řízení u soudu a jeden z manželů v tomto státě pobývá ještě v okamžiku zahájení řízení.
- 37 Nařízení č. 1259/2010 neobsahuje definici pojmu „obvyklé bydliště“ a neodkazuje na právo členských států za účelem vymezení smyslu a rozsahu tohoto pojmu.
- 38 Podle ustálené judikatury vyplývá jak z požadavků jednotného použití unijního práva, tak ze zásady rovnosti, že znění ustanovení unijního práva, které výslovně neodkazuje na právo členských států za účelem vymezení svého smyslu a rozsahu, musí být zpravidla vykládáno autonomním a jednotným způsobem v celé Unii, přičemž tento výklad je třeba hledat s přihlédnutím ke znění tohoto ustanovení, kontextu, jehož je součástí, a cílům sledovaným právní úpravou, jejíž je součástí (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 22. prosince 2010, Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, bod 45 a ze dne 24. října 2024, Kwantum Nederland a Kwantum België, C-227/23, EU:C:2024:914, bod 56, jakož i citovaná judikatura).
- 39 Pokud jde nejprve o doslovný výklad, je třeba poznamenat, že výraz „obvyklé bydliště“ v běžném smyslu označuje místo, kde fyzická osoba trvale pobývá.
- 40 Pokud jde dále o kontext čl. 8 písm. a) a b) nařízení č. 1259/2010, z bodu 10 odůvodnění tohoto nařízení vyplývá, že věcná působnost a ustanovení tohoto nařízení musí být slučitelná s ustanoveními nařízení č. 2201/2003, která stanoví mimo jiné obecná kritéria příslušnosti ve věcech rozvodu, rozluky a prohlášení manželství za neplatné.
- 41 Článek 3 odst. 1 písm. a) nařízení č. 2201/2003, ve kterém je uveden pojem „obvyklé bydliště“, stanoví, že ve věcech týkajících se zrušení manželského svazku jsou příslušné rozhodovat soudy toho členského státu, na jehož území se nachází současné nebo bývalé obvyklé bydliště manželů nebo jednoho z nich.
- 42 Soudní dvůr rozhodl, že pojem „obvyklé bydliště“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. a) nařízení č. 2201/2003 se v zásadě vyznačuje dvěma prvky, a to zaprvé vůlí dotyčné osoby mít na určitém místě obvyklé centrum zájmů, a zadruhé přítomností na území dotyčného členského státu, která vykazuje dostatečný stupeň stability [rozsudek ze dne 1. srpna 2022, MPA (Obvyklé bydliště – Třetí stát), C-501/20, EU:C:2022:619, bod 44 a citovaná judikatura].
- 43 S ohledem na nezbytnou soudržnost mezi ustanoveními nařízení č. 1259/2010 a nařízení č. 2201/2003, připomenutou v bodě 40 tohoto rozsudku, jsou tytéž prvky vyžadovány pro definici pojmu „obvyklé bydliště“ ve smyslu čl. 8 písm. a) a b) nařízení č. 1259/2010. Takováto jednotná koncepce odráží úzké vztahy mezi těmito dvěma nařízeními upravujícími zejména rozvod a rozluku. Nařízení č. 1259/2010 určuje právo, které soud, jehož příslušnost určují ustanovení nařízení č. 2201/2003, musí podle čl. 5 odst. 1 nařízení č. 1259/2010 použít v případě, kdy si manželé nezvolili rozhodné právo.

- 44 Tato jednotná koncepce pojmu „obvyklé bydliště“ je v souladu s judikaturou Soudního dvora týkající se jiných nástrojů mezinárodního práva soukromého, které stejně jako nařízení č. 1259/2010 a 2201/2003 vycházejí ze společného hraničního určovatele, kterým je „obvyklé bydliště“, a které spolu vzájemně úzce souvisí. V této souvislosti Soudní dvůr rozhodl, že definice tohoto hraničního určovatele uvedená v nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (Úř. věst. 2009, L 7, s. 1) a v Haagském protokolu ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti, schváleném jménem Evropského společenství rozhodnutím Rady 2009/941/ES ze dne 30. listopadu 2009 (Úř. věst. 2009, L 331, s. 17), se musí řídit stejnými zásadami a musí být vymezena stejnými znaky, i když konkrétní posouzení obvyklého bydliště závisí na okolnostech vlastních každému jednotlivému případu [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 1. srpna 2022, MPA (Obvyklé bydliště – Třetí stát, C-501/20, EU:C:2022:619, bod 53].
- 45 Konečně výklad pojmu „obvyklé bydliště“, který je uveden v bodě 43 tohoto rozsudku, odpovídá cílům sledovaným nařízením č. 1259/2010.
- 46 Kromě toho z bodů 9, 21 a 29 odůvodnění tohoto nařízení vyplývá, že cílem tohoto nařízení je vytvořit jasný a úplný právní rámec v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky v zúčastněných členských státech, zaručit právní jistotu, předvídatelnost a pružnost v mezinárodních řízeních ve věcech manželských, a tedy usnadnit volný pohyb osob v rámci Unie, jakož i zabránit tomu, aby jeden z manželů požádal o rozvod dříve než ten druhý kvůli tomu, že se řízení bude řídit určitým právem, které považuje za vhodnější pro ochranu svých zájmů [rozsudek ze dne 16. července 2020, JE (Právo ve věcech rozvodu), C-249/19, EU:C:2020:570, bod 30].
- 47 Definice pojmu „obvyklé bydliště“ manželů ve smyslu čl. 8 písm. a) a b) nařízení č. 1259/2010, která se v zásadě vyznačuje dvěma prvky, a to zaprvé vůlí dotyčných osob mít na určeném místě obvyklé centrum zájmů a zadruhé přítomností na území dotyčného státu, která vykazuje dostatečný stupeň stability, přitom umožňuje zaručit jak tento cíl právní jistoty a předvídatelnosti, tak nezbytnou pružnost v řízeních ve věcech manželských a současně brání případnému zneužití volby rozhodného práva.
- 48 Zadruhé otázka, zda postavení jednoho z manželů jako diplomatického zástupce v přijímajícím státě, doba fyzické přítomnosti manželů v tomto státě, jakož i míra sociální a rodinné integrace v tomto státě představují relevantní, nebo dokonce rozhodující skutečnosti pro účely určení jejich „obvyklého bydliště“ ve smyslu čl. 8 písm. a) a b) nařízení č. 1259/2010, je v podstatě skutkovou otázkou [obdobně viz rozsudek ze dne 25. listopadu 2021, IB (Obvyklé bydliště manžela – Rozvod), C-289/20, EU:C:2021:955, bod 52 a citovaná judikatura]. Přísluší tedy předkládajícímu soudu, aby přezkoumal všechny skutkové okolnosti projednávané věci za účelem určení, zda jsou ve věci v původním řízení splněny oba prvky uvedené v předchozím bodě, které charakterizují pojem „obvyklé bydliště“.
- 49 Za účelem poskytnutí užitečné odpovědi předkládajícímu soudu je však třeba uvést následující skutečnosti.
- 50 Pokud jde zaprvé o postavení jednoho z manželů jako diplomatického zástupce, je třeba poznamenat, že předkládající soud si klade otázku ohledně určení obvyklého bydliště manželů, protože, jak uvedli účastníci původního řízení, pár, který tvořili, byl na základě platných právních

a statutárních ustanovení nucen usadit se v bytě, který je součástí komplexu budov německého velvyslanectví v Moskvě. Podle PQ nemůže diplomatický zástupce podléhat právu přijímajícího státu z důvodu imunit a výsad, kterých požívá v souladu s Vídeňskou úmluvou.

- 51 Německá, řecká a finská vláda v podstatě tvrdí, že pobyt diplomatů v zahraničí má dočasnou a nahodilou povahu, což vylučuje jakoukoli vůli usadit se v přijímajícím státě natrvalo.
- 52 V této souvislosti je třeba poznamenat, že pobyt diplomatického zástupce na území přijímajícího státu v zásadě slouží výlučně k pracovním účelům, protože tento pobyt přímo souvisí s výkonem jeho funkce. Jak uvedla německá vláda v písemném vyjádření, vyslání do přijímajícího státu obecně závisí především na potřebách diplomatické služby vysílajícího státu, a nikoli na vůli a osobních preferencích diplomatického zástupce vyslaného do přijímajícího státu.
- 53 Takováto situace se liší od situace, ve které byl vydán rozsudek ze dne 1. srpna 2022, MPA (Obvyklé bydliště – Třetí stát) (C-501/20, EU:C:2022:619). Je sice pravda, že Soudní dvůr v bodě 58 tohoto rozsudku uvedl, že skutečnost, že pobyt manželů ve třetím státě přímo souvisí s výkonem jejich funkcí, nemůže sama o sobě bránit tomu, aby tento pobyt vykazoval dostatečný stupeň stability k tomu, aby charakterizoval obvyklé bydliště manželů v tomto státě, je však třeba konstatovat, že toto tvrzení bylo učiněno v kontextu, kdy se jednalo o smluvní zaměstnance Unie na dobu neurčitou vyslané k delegaci Unie ve třetím státě v souladu s ustanoveními služebního řádu úředníků Evropské unie platnými pro smluvní zaměstnance, kteří nepodléhají rotaci v sídle v Bruselu.
- 54 Jak přitom v podstatě tvrdí PQ, jakož i všechny vlády, které jsou účastníky řízení, povaha a specifická pracovní činnost diplomatického zástupce vyslaného na zahraniční zastupitelský úřad v přijímajícím státě v zásadě svědčí, z důvodů okolností inherentně spojených s touto funkcí, ve prospěch neexistence obvyklého bydliště tohoto zástupce, jakož i jeho manžela nebo manželky, v tomto státě ve smyslu čl. 8 písm. a) a b) nařízení č. 1259/2010.
- 55 Kromě toho, jak vyplývá z čl. 31 odst. 1 Vídeňské úmluvy, diplomatictí zástupci jsou vyňati z civilní a správní jurisdikce přijímajícího státu, kromě výjimek uvedených v písmenech a) až c) tohoto ustanovení, zejména jedná-li se o žalobu věcnou týkající se soukromé nemovitosti nacházející se na území tohoto státu, ledaže ji diplomatický zástupce vlastní v zastoupení vysílajícího státu pro účely mise.
- 56 Je tedy třeba uvést, že není vyloučeno, že za zvláštních skutkových okolností může být přijímající stát považován za stát, ve kterém dotyční manželé chtěli mít obvyklé bydliště ve smyslu čl. 8 písm. a) a b) nařízení č. 1259/2010. Jak uvedla Komise, mohlo by tomu tak být zejména v případě, kdy si diplomatický zástupce a jeho manžel či manželka soukromě pořídí v přijímajícím státě byt, aby se v něm poté, co skončí jeho vyslání, společně usadili.
- 57 Proto postavení jednoho z manželů jako diplomatického zástupce sice představuje relevantní skutečnost v rámci přezkumu, zda má bydliště manželů na území přijímajícího státu povahu obvyklého bydliště, pokud jde o posouzení důvodů jejich přítomnosti v tomto státě a podmínek jejich pobytu, tato skutečnost nicméně není sama o sobě rozhodující pro vyloučení uznání obvyklého bydliště dotyčné osoby a jejich rodinných příslušníků v uvedeném státě. Určení „obvyklého bydliště“ manželů musí být i v případě existence takovéto skutečnosti provedeno na základě všech skutkových okolností každého jednotlivého případu.

- 58 Pokud jde zadruhé o dobu fyzické přítomnosti manželů na území státu, tato skutečnost představuje indicii „stability“ pobytu, která charakterizuje pojem „obvyklé bydliště“. Jak bylo totiž uvedeno v bodě 39 tohoto rozsudku, k tomu, aby mohlo být bydliště kvalifikováno jako „obvyklé“, musí vykazovat určitý stupeň trvalosti nebo pravidelnosti na rozdíl od dočasné nebo příležitostné přítomnosti.
- 59 Při posuzování tohoto kritéria pojmu „obvyklé bydliště“ je nutno zohlednit zvláštní situaci diplomatických zástupců a jejich rodinných příslušníků z důvodu povahy jejich funkcí. Tyto osoby totiž často udržují úzký vztah k vysílajícímu státu, do kterého pravidelně cestují, a dále vzhledem k tomu, že se na diplomatické zástupce zpravidla vztahuje zásada rotace, může být délka jejich pobytu v přijímajícím státě vnímána jako *a priori* dočasná, i když v praxi někdy může být značně dlouhá. Za těchto zvláštních okolností není doba fyzické přítomnosti manželů na území přijímajícího státu sama o sobě rozhodující skutečností, pokud jde o to, zda má jejich bydliště v tomto členském státě obvyklou povahu. V této souvislosti nelze vyloučit, že manželé na tomto území pobývají po nezanedbatelnou dobu a zároveň si zachovávají centrum zájmů ve vysílajícím státě, do kterého pravidelně cestují.
- 60 Pokud jde zatřetí o relevantnost míry sociální a rodinné integrace v dotyčném státě pro účely určení obvyklého bydliště manželů ve smyslu čl. 8 písm. a) a b) nařízení č. 1259/2010, je třeba poznamenat, že Soudní dvůr při výkladu ustanovení nařízení č. 2201/2003 týkajících se rodičovské zodpovědnosti považoval sociální a rodinné prostředí rodičů dítěte, zejména dítěte nízkého věku, za základní kritérium pro určení místa obvyklého bydliště tohoto dítěte [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. listopadu 2021, IB (Obvyklé bydliště manžela – Rozvod), C-289/20, EU:C:2021:955, bod 53 a citovaná judikatura].
- 61 I když je pravda, že zvláštní okolnosti charakterizující obvyklé bydliště dítěte nejsou totožné s okolnostmi umožňujícími určit obvyklé bydliště manželů, sociální integrace ve státě, ať už přijímajícím nebo vysílajícím, představuje relevantní skutečnost pro účely určení tohoto bydliště, protože může konkretizovat subjektivní prvek týkající se vůle dotyčných osob založit na určitém místě obvyklé centrum svých zájmů.
- 62 Rodinné vazby udržované ve vysílajícím státě nebo naopak vytvořené v přijímajícím státě mohou být rovněž relevantní v rámci analýzy všech skutkových okolností konkrétního případu, kterou musí provést předkládající soud.
- 63 Kromě toho je třeba připomenout, jak Soudní dvůr rozhodl v souvislosti s nařízením č. 2201/2003, což představuje judikaturu, která je použitelná pro výklad pojmu „obvyklé bydliště“ ve smyslu čl. 8 písm. a) a b) nařízení č. 1259/2010, že manžel, který žije střídavě ve dvou státech, může mít obvyklé bydliště pouze v jednom z těchto států [rozsudek ze dne 25. listopadu 2021, IB (Obvyklé bydliště manžela – Rozvod), C-289/20, EU:C:2021:955, bod 62].
- 64 V projednávané věci z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že účastníci původního řízení bydleli v Rusku v sídle německého velvyslanectví v Moskvě od září 2019. DL se vrátila do Německa dne 23. května 2021. PQ v písemném vyjádření předloženém Soudnímu dvoru uvedl, že byl dne 1. listopadu 2023 přidělen na jinou pozici v Německu. Zdá se tedy, že jejich pobyt v přijímajícím státě byl omezen na rámec tvořený tímto velvyslanectvím.

- 65 Z informací, které má Soudní dvůr k dispozici, rovněž vyplývá, že manželé po celou dobu pobytu v přijímajícím státě nadále udržovali úzký vztah s vysílajícím státem, přičemž si v něm zachovali majtkové zájmy, jakož i sociální a rodinné vazby. V Berlíně si ponechali svůj byt, protože se hodlali vrátit do Německa poté, co skončí funkce PQ v přijímacím státě, v tomto bytě přitom bydlela jejich plnoletá dcera a oni sami v něm podle všeho bydleli, když pobývali v Německu.
- 66 S výhradou podrobnějších ověření ze strany předkládajícího soudu na základě všech skutkových okolností projednávané věci přitom tyto skutečnosti nasvědčují tomu, že manželé navzdory délce pobytu v Rusku neměli v úmyslu zde založit obvyklé centrum svých zájmů, protože toto centrum zůstalo ve vysílajícím státě, který opustili pouze dočasně, proto se německé právo jeví jako právo státu, v němž mají manželé obvyklé bydliště.
- 67 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na položenou otázku odpovědět, že čl. 8 písm. a) a b) nařízení č. 1259/2010 musí být vykládán v tom smyslu, že postavení jednoho z manželů jako diplomatického zástupce a jeho vyslání do přijímajícího státu za účelem výkonu určité funkce v zásadě brání tomu, aby se konstatovalo, že „obvyklé bydliště“ manželů je založeno v tomto státě, toto platí s výjimkou případu, kdy se na základě celkového posouzení všech okolností daného případu, včetně zejména doby fyzické přítomnosti manželů, jakož i jejich sociální a rodinné integrace v uvedeném státě, prokáže vůle manželů založit obvyklé centrum zájmů v tomto státě a dále přítomnost na území tohoto státu vykazující dostatečný stupeň stability.

K nákladům řízení

- 68 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (třetí senát) rozhodl takto:

Článek 8 písm. a) a b) nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky,

musí být vykládán v tom smyslu, že

postavení jednoho z manželů jako diplomatického zástupce a jeho vyslání do přijímajícího státu za účelem výkonu určité funkce v zásadě brání tomu, aby se konstatovalo, že „obvyklé bydliště“ manželů je založeno v tomto státě, toto platí s výjimkou případu, kdy se na základě celkového posouzení všech okolností daného případu, včetně zejména doby fyzické přítomnosti manželů, jakož i jejich sociální a rodinné integrace v uvedeném státě, prokáže vůle manželů založit obvyklé centrum zájmů v tomto státě a dále přítomnost na území tohoto státu vykazující dostatečný stupeň stability.

Podpisy